

NICOLAE JURCA,

Mișcarea socialistă și social-democrată din România. 1934—1944.**(Poziția sa față de fascism și război),**

Editura Litera, București, 1978, 230 p.

Lucrarea se înscrie în seria unor necesare restituiri, cu care istoriografia noastră din ultima vreme ne-a obișnuit, în sensul prezentării analitice și detaliate a unor fenomene social-politice esențiale din epoca contemporană. Lucrarea lui Nicolae Jurca vine să se alăture altora, din ce în ce mai numeroase, menite să analizeze mișcarea muncitorească românească în întreaga sa complexitate, confruntată cu momente dintre cele mai hotărâtoare ale istoriei poporului nostru... Cartea are 183 pagini de text, alte 36 cuprinzând 770 de trimiteri bibliografice, precum și două scurte rezumate în limbile franceză și germană.

Autorul, doctor în istorie, arată în *Cuvîntul înainte* că bibliografia perioadei ascensiunii fascismului, referitoare la viața social-politică în România, este de-acum destul de vastă, dar că, în acest context, activitatea socialiștilor și a social-democraților a fost mai puțin analizată. De asemenea, se explică alegerea ca obiect de studiu a perioadei 1934—1944 avîndu-se în vedere complexitatea ei, întrucît „deceniul 1934—1944 reprezintă ultima și cea mai frămîntată etapă din istoria regimului social-politic burghez din România (p. 8).

Tema aleasă, îndeajuns de pretențioasă, reclama o activitate de cercetare în adîncimea lucrurilor, autorul rezolvînd acest deziderat prin parcurgerea unui material arhivistic vast, provenit mai ales din Arhiva C.C. al P.C.R., Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., Arhivele Statului din București și filialele din Deva și Brașov. La acestea se mai adaugă presa epocii, cîteva lucrări cu caracter memorialistic, lucrări teoretice ale unor lideri socialiști și social-democrați, precum și bibliografia referitoare la problemă.

Cartea este structurată pe trei capitole mari. Partea cea mai solidă a lucrării o constituie primul capitol — *Poziția mișcării socialiste și social-democrate față de ascensiunea fascismului* (96. p.) —, lucru explicabil, deoarece menirea acestuia este și aceea de a clarifica de la bun început, pentru buna înțelegere ulterioară a lucrurilor, locul și rolul mișcării socialiste și social-democrate în sistemul vieții politice din România, mai exact felul în care au luat naștere diferitele fracțiuni politice socialiste, ce pătri sociale s-au aflat sub influența lor. Două lucruri se desprind cu claritate de aici: faptul că, așa cum arată autorul, „poziția față de pericolul fascist a fost principala criteriu de departajare a forțelor politice românești în cel de-al patrulea deceniu și a constituit, totodată, fundalul pe care s-au grefat disputele neîncetate dintre partidele și grupările politice și chiar în interiorul acestora” (p. 11), iar în al doilea rînd faptul că pe plan extern în această perioadă România a fost, ca întotdeauna, un factor activ de promovare a păcii și securității internaționale. Pe plan intern, în deceniul analizat, Partidului Social-Democrat i-a revenit un rol important în cadrul opoziției politice, întrucît, cu toate că uneori lipsit de consecvență și făcînd loc unor concesiilor de ordin politic și tactic, el a reprezentat totuși cel mai puternic detașament al mișcării socialiste, nereușind însă să cîștige niciodată suficient teren în rîndul țărănimii. Este arătată pe scurt concepția P.S.D. despre transformarea socialistă a societății românești, precum și diverse teze conținute în lucrările principalilor teoreticieni social-democrați: C. — Titel Petrescu, Ilie Moscovici, Lotar Rădăceanu etc.

Considerăm ca un fapt pozitiv referirile, care apar în întreg cuprinsul lucrării, la situația social-democrației pe plan internațional: poziția socialiștilor români față de înfrîngerea treptată, între 1934—1937, a social-democrației germane și austriece de către fascism; apoi, continuarea întreținerii de legături cu Internaționala Muncitoare Socialistă, căreia P.S.D. îi era afiliat, prin participarea la congresele sale internaționale.

nale. Mai puțin clare apar dn lucrare legăturile Partidului Socialist Unitar cu Biroul internațional pentru unitatea socialistă, de la Londra. Analizarea mai îndeaproape a lucrărilor unor congrese naționale ale P.S.D., despre care s-a scris mai puțin pînă acum, fiind în general destul de sumar cunoscute, ni se pare a fi un alt aspect pozitiv al lucrării. În schimb, este mai puțin scos în evidență, după opinia noastră, mai ales pentru perioada 1934—1938, rolul presei legale social-democrate și socialiste în clarificarea opiniei publice, presă a cărei existență constituia un avantaj deosebit față de situația în care se afla presa comunistă.

O problemă esențială, care este analizată succesiv pe parcursul tuturor celor trei capitole ale cărții este aceea a poziției organizațiilor socialiste și social-democrate față de necesitatea făuririi unității de acțiune a clasei muncitoare, concluzia care se desprinde pentru această perioadă fiind că majoritatea propunerilor de încheiere a unui front unic de luptă împotriva fascismului și războiului au venit din partea Partidului Comunist, mai receptiv la aceste propuneri fiind Partidul Socialist Unitar. Concluzia autorului este că cele care au alimentat disensiuni și fricțiuni între comuniști și social-democrați, aducînd prejudicii cauzei revoluționare și implicit și luptei antifasciste, au fost mai ales diferențele de ordin tactic. În partea finală a primului capitol sînt pe larg puse în evidență acțiunile întreprinse de socialiști, alături de alte forțe democratice, pentru apărarea independenței și suveranității naționale, precum și o serie de manifestări de solidaritate cu lupta antifascistă din alte țări.

Cel de-al doilea capitol, după ce analizează succint condițiile în care a avut loc instaurarea dictaturii carliste, se ocupă de activitatea militanților socialiști în noua situație, în confruntare cu probleme concrete, cum au fost promulgarea noii constituții și decretul-lege de dizolvare a partidelor politice. De fapt, acesta este încă un lucru care reiese cu pregnanță din cuprinsul lucrării: faptul că momentele de cotitură în viața politică a țării au constituit în același timp și momente de restructurare în cadrul P.S.D. Un astfel de moment a fost acela de la sfîrșitul anului 1937 cînd social-democrația a fost nevoită să-și stabilească poziția față de guvernul Goga-Cuza. O parte din lideri, printre care I. Mirescu și Ioan Fluieraș, cadre de conducere ale C.G.M., au acceptat colaborarea cu guvernul, intrînd chiar în componența Comisiilor interimare. La fel, în 1938, cînd a luat ființă Frontul Renașterii Naționale, cîțiva dintre conducători au aderat la el, numărîndu-se chiar printre membrii fondatori. Nu mai puțin adevărat este că aripa de stînga a partidului a adoptat de fiecare dată o poziție intransigentă față de aceste trădări. În 1938 Gh. Grigorovici și I. Fluieraș au fost chiar excluși din partid. Tocmai în aceasta ni se pare că rezidă unul din meritele lucrării, care relevă clar, pe tot parcursul perioadei analizate, diferențele de opinie, de multe ori existența unei rupturi chiar, între unii lideri ai partidului și marea masă a social-democraților. Concluzia care se desprinde este că în general P.S.D. s-a situat în această perioadă în opoziție față de dictatura regală, dar, adaptîndu-se cu greu activității ilegale (spre deosebire de Partidul Comunist), a desfășurat în această perioadă o activitate limitată, fără acțiuni revoluționare hotărîte.

Faptul că în această perioadă s-au organizat acțiuni comune cu comuniștii în lupta pentru apărarea sindicatelor constituie o altă idee centrală a acestui capitol. Căutînd să slăbească forțele clasei muncitoare și să anuleze una din puținele ei posibilități de organizare, dictatura regală a trecut la desființarea sindicatelor muncitorești și la înființarea breslelor, prin legea de la 12 octombrie 1938. Contracarînd, conducătorii clasei muncitoare au luptat pentru transformarea acestor bresle în mijloace de apărare a intereselor ei.

O altă acțiune politică importantă a mișcării socialiste în această perioadă a fost lupta împotriva fascismului intern și extern.

Ideea directoare ce se desprinde din cel de-al treilea capitol al cărții este aceea a restructurărilor pozitive care au avut loc în cadrul P.S.D. și care s-au soldat cu întărirea aripii de stînga, favorabilă colaborării cu comuniștii, precum și cu o angajare mai fermă din partea socialiștilor pe drumul luptei antifasciste. Sînt analizate convorbirile din primăvara anului 1944 dintre comuniști și social-democrați, menite să înlăture ultimele obstacole din calea realizării unității de acțiune a clasei muncitoare.

În partea finală a lucrării este analizat aportul socialiștilor la pregătirea și desfășurarea insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din august 1944, organizată și condusă de P.C.R. În acest context se reliefează ajutorul acordat comuniștilor de social-democrați în timpul negocierilor cu partidele burgheze și cu cercurile palatului, în vederea constituirii unei vaste alianțe politice. După constituirea Blocului Național Democrat (iunie 1944) și în momentele care au precedat declanșarea insurecției, P.S.D. a desfășurat o acțiune coordonată cu aceea a comuniștilor, realizând raporturi eficiente cu partidele și grupările nefasciste, cu partenerii din B.N.D. Trezind în revistă pe scurt evenimentele insurecției, lucrarea se termină cu ultimele zile ale lunii august 1944 și cu apariția, în noile condiții, a primelor numere din ziarul *Libertatea*, organul de presă al P.S.D.

Impresia finală după lectura lucrării este că autorul a reușit să ducă la bun sfârșit cele propuse în *Cuvîntul înainte*, evidențiind modul în care creșterea pericolului fascismului intern și extern a contribuit la netezirea asperităților și divergențelor din cadrul mișcării muncitorești din România. Cîteva ilustrații ar fi completat cu un necesar capitol iconografic această carte, scrisă de altminteri într-un stil clar și alert.

Credem că cercetătorul Nicolae Jurca pune în felul acesta în circuitul bibliografic o lucrare foarte utilă, demonstrînd, pe baza analizei unui vast material documentar, că, judecată în contextul social-economic și politic al României din deceniul 1934—1944, mișcarea socialistă și social-democrată s-a situat, după cea comunistă, pe pozițiile celei mai avansate forțe politice a țării.

LUCIA CORNEA